

Wojciech PREIDL¹

STANISŁAW MAJEWSKI – INŻYNIER GÓRNICZY, HISTORYK GÓRNICCTWA

W artykule przedstawiono postać inżynier górniczego Stanisława Majewskiego. Ten wielce zasłużony dla rozwoju polskiego przemysłu wydobywczego, a zwłaszcza prawodawstwa górniczego, inżynier znaczną część swojego dorobku naukowego poświęcił historii i tradycji górnictwa. Badacz i jednocześnie miłośnik historii przez całe swoje życie zawodowe starał się przybliżyć zarówno studentom, jak i inżynierom górniczym wielowiekowe zasługi najpierw Słowian, a później Polaków dla rozwoju kopalń i całego przemysłu wydobywczego. Jako redaktor wielce zasłużonego dla rozwoju polskiej techniki miesięcznika „Technik” w prawie każdym numerze publikował artykuły z zakresu historii górnictwa, podkreślając jego słowiańskie korzenie, zarówno na ziemiach polskich, jak i dawnych Łużycach. W okresie międzywojennym prowadził również na Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie wykłady z Historii Górnictwa, wpajając adeptom sztuki górniczej miłość i szacunek dla tego mającego wielowiekową historią trudnego zawodu. Po wojnie organizował w Katowicach Państwową Szkołę Górniczą, w której do 1948 roku pełnił funkcję Dyrektora. Jednocześnie pracował na stanowisku zastępcy kuratora państwowych pól górniczych, a od 1954 r. pracował w Głównym Instytucie Paliw Naturalnych. Zmarł w 1955 roku w Katowicach.

1. Wstęp

„Na pewno nie wiecie o tem jak stare jest górnictwo w Polsce, a zwłaszcza na Śląsku, więc przeczytajcie” [13]. Tymi słowami Stanisław W. Majewski rozpoczął przepełniony duchem patriotyzmu i głębokiego zaangażowania emocjonalnego wstęp do „Podręcznika górnictwa” autorstwa Szczepana Wieluńskiego, wydanego w 1932 roku w Katowicach. Silne zaangażowanie w proces szerzenia miłości do Polski i podkreślanie dziejowej roli plemion słowiańskich, a w szczególności Polaków, w rozwój europejskiego górnictwa, a jednocześnie duża wiedza historyczna i zawodowa charakteryzowały całą działalność S.W. Majewskiego prowadzoną aktywnie przez całe życie, aż do dnia 29 czerwca 1955 roku, kiedy odszedł na wieczną szychbę. Postać tego trochę zapomnianego organizatora życia górniczego, badacza historii górnictwa i wychowaw-

¹ Katedra Geomechaniki, Budownictwa Podziemnego i Zarządzania Ochroną Powierzchni, Politechnika Śląska, Gliwice.

cy młodzieży zasługuje ze wszech miar na przypomnienie i wydobyć z mroków zapomnienia. Każdy górnik wchodząc na kopalnię, ubierając galowy mundur ze złotymi guzikami i czako z pióropuszem oddaje w pewnym sensie hołd pamięci S.W. Majewskiego. To przecież właśnie on w okresie międzywojennym, jako pracownik WUG w Katowicach, opracował graficznie i opisał podstawowy symbol górnictwa tzw. kupłę – dwa skrzyżowane młotki (pyrlik i żelazko) które ozdabiają sztandary, budynki kopalń i mundury górnicze, i wiążą się nierozdzielnie z górnictwem.

2. Stanisław W. Majewski – curriculum vitae

Rys.1. Stanisław W. Majewski 1878–1955

Fig. 1 Stanisław W. Majewski 1878–1955

Stanisław W. Majewski urodził się 1 października 1878 roku w Nowym Sączu, w rodzinie urzędniczej. (rys. 1). Ojciec Leopold był prezesem Urzędu Skarbowego w Stanisławowie (obecnie Ivano-frankowsk). Do szkoły realnej i do gimnazjum S.W. Majewski uczęszczał w Stanisławowie. Po uzyskaniu matury wyjechał do Leoben, gdzie studiował górnictwo w latach 1899–1903. Założona w 1849 roku szkoła początkowo szkoliła słuchaczy na kursach dwuletnich na kierunkach górnictwo i hutnictwo. Od 1870 roku nauka w szkole trwała cztery lata, słuchacze musieli się wykazać świadectwem maturalnym, a absolwenci otrzymywali tytuł inżyniera górniczego. Studia w Bergakademii a od 1904 roku w Montanische Hochschule w Leoben [1, 2, 15] wpłynęły na późniejszą postawę patriotyczną i zawodową młodego S.W. Majewskiego.

Aktywnie uczestniczył w życiu akademickim i był członkiem Czytelni Polskiej Akademików w Leoben. W październiku 1900 roku, jako student, uczestniczył w Pierwszym Zjeździe Koleżeńskim Członków Czytelni Polskiej Akademików górniczych w Leoben i Zebraniu górniczo-hutniczym. W materiałach tego zjazdu jest zawarte bardzo ciekawe sprawozdanie z działalności Czytelni Polskiej, jakie przed Starymi Strzechami wygłosili przedstawiciele najmłodszego pokolenia leobeńczyków, reprezentowanego przez liczną – trzynastoosobową – delegację ówczesnych studentów, w tym S.W. Majewskiego. (w Zjeździe brało udział łącznie 89 osób)

[15]. Wychowanie w duchu wspólnoty akademickiej, patriotyzmu i oddania tradycjom górniczym oraz rozwój nauki górniczej – takie były cele główne Stowarzyszenia. Interesujący i wiele mówiący jest fragment referatu poświęcony stosunkom zewnętrznym Stowarzyszenia „...*Jako młodzież narodu podbitego nie wchodzimy z nimi w żadne układy...*” [15]. Akapit ten odnosi się do współpracy z akademikami innych nacji studiującymi w Akademii zwłaszcza z Niemcami i Rusinami (Rosjanami).

Po ukończeniu studiów na Akademii Górniczej S.W. Majewski wraca do Galicji i rozpoczyna pracę w kopalniach soli. W roku 1910 zakłada własną firmę „Kali”, która zajmowała się eksploatacją soli potasowych. Do 1913 rok pełni obowiązki jej Dyrektora. W okresie tym kończy na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie studia z zakresu filozofii. W okresie lwowskim, do wybuchu I wojny światowej, prowadzi własne biuro miernicze. Wybuch wojny przerywa działalność zawodową S.W. Majewskiego, zostaje on zmobilizowany i wyjeżdża na front. Początkowo służy w randze porucznika w armii austriackiej, a następnie w Wojsku Polskim aż do 1919 roku. Po wystąpieniu ze służby wojskowej rozpoczyna działalność w wydziale solnym Ministerstwa Przemysłu i Handlu, by od 1923 roku rozpocząć pracę w nowoutworzonym Wyższym Urzędzie Górniczym, w którym pozostaje aż do emerytury na którą przechodzi w 1939 r. Okres wojny S.W. Majewski spędza w Krakowie gdzie pracuje w Monopolu Solnym, prowadzi wykłady w szkole górniczej i współpracuje z konspiracyjną Organizacją Inżynierów Górniczych. Po wojnie S.W. Majewski pełni funkcję Dyrektora Państwowej Szkoły Górniczej w Katowicach i jednocześnie pełni funkcję zastępcy Kuratora Państwowych Pól Górniczych. Od 1953 roku, aż do śmierci pracuje w Państwowym Instytucie Paliw Naturalnych w Katowicach. Zmarł w Katowicach 29 czerwca 1955 roku [10, 14].

3. Działalność zawodowa w górnictwie

S.W. Majewski w czasie swojej działalności zawodowej nie pracował bezpośrednio w kopalni. Być może w okresie pracy w galicyjskich kopalniach soli w Kaczykach, a następnie w Kałuszu lub w firmie „Kali” miał okazję zjeżdżać pod ziemię, jednak w materiałach źródłowych dostępnych autorowi nie można się doszukać o tym fakcie wzmianki. Można przypuszczać, że raczej nie miało to miejsca, gdyż we wschodniej Galicji (Lodomarii) takich kopalń nie było. Głębiny kopalnie soli znajdowały się w okolicach Krakowa, w Bochni i Wieliczce. Po zakończeniu I wojny światowej Majewski podejmuje pracę w Wydziale Solnym Ministerstwa Przemysłu i Handlu, a następnie w WUG. Jego zainteresowania zawodowe, górnicze w tym okresie można określić na podstawie zachowanych i ogólnie dostępnych materiałów źródłowych. Przede wszystkim należy podkreślić wielki wkład S.W. Majewskiego w prace związane z uporządkowaniem i skodyfikowaniem Polskiego Prawa Górniczego [5]. W słowie wstępnym podkreślił jak wielką trudność sprawiło ujednoczenie rozporządzeń i ustaw górniczych wydawanych przez poszczególnych zaborców. Pracę nad ujednoczeniem prawa górniczego dla całego obszaru Rzeczypospolitej Polskiej prawdopodobnie roz-

począł jak naczelnik wydziału technicznego a następnie wiceprezes OUG. Zostały one pomyślnie ukończone w 1934 roku. Również jako twórca i redaktor (w latach 1928–1932) poświęconego sprawom górnictwa, hutnictwa, przemysłu i budownictwa czasopisma „Technik” (rys. 2, 3) starał się zamieszczać artykuły i informacje dotyczące się najnowszych osiągnięć w rozwoju polskiej techniki górniczej oraz prezentował osiągnięcia górnictwa niemieckiego i angielskiego.

Po roku 1932, kiedy zrezygnował z pracy w redakcji, charakter czasopisma uległ zmianie i koncentrowało się ono w swoich publikacjach na ogólnych problemach związanych z rozwojem przemysłu, budownictwa, a przede wszystkim – w miarę jak zbliżał się tragiczny rok 1939 – na informacjach o budowie schronów przeciwlotniczych, bombach zapalających itp. Czasopismo, z chwilą rezygnacji S.W. Majewskiego z funkcji redaktora, utraciło swój górniczy profil. Przeszła się między innymi ukazywać kronika WUG, w której na bieżąco były publikowane dane statystyczne polskiego górnictwa tj. wielkość wydobycia, zużycie drewna, ilość zatrudnionych, czy też informacje o strajkach i wypadkach na kopalniach. Później Majewski zajmuje się redakcją Kalendarza Górniczo-Hutniczego, wydawanego w Katowicach. Na łamach tego periodyku publikuje między innymi obszerny artykuł poświęcony zastosowaniu obudów żelaznych i stalowych w górnictwie węgla kamiennego [9], w którym zamieszcza opisy i zdjęcia oraz rysunki najnowszych światowych rozwiązań w tej dziedzinie. Artykuł kończy wezwaniem polskich inżynierów i techników górniczych, do podjęcia wszelkich starań aby żelazo i stal stały się podstawowym materiałem konstrukcyjnym do wykonawstwa obudów w kopalniach.

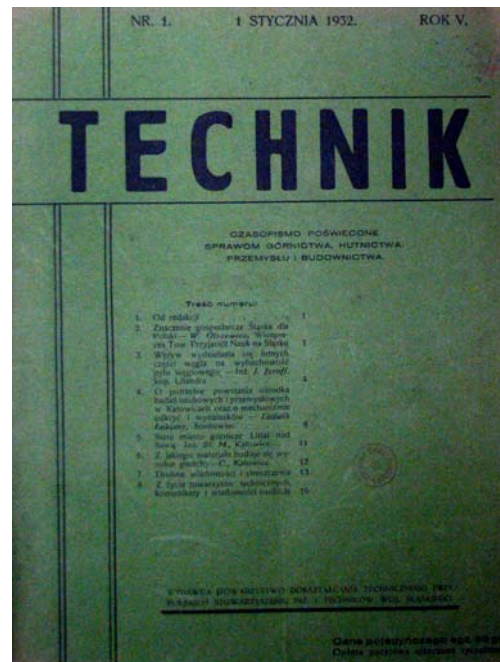
Oprócz prac związanych z promowaniem nowej techniki górniczej, Majewski zajmował się reorganizacją polskiego szkolnictwa górniczego, łącząc szkoły w Wielicze i Tarnowskich Górach w jedną uczelnię z siedzibą w Katowicach. Prace te w pewnym okresie doprowadziły do konfliktu pomiędzy nim a Feliksem Piestrakiem – Dyrektorem szkoły górniczej w Tarnowskich Górach.

Przejęcie na emeryturę w dniu 31 stycznia 1931 roku kończy zawodową działalność inżyniera S.W. Majewskiego. W czasie okupacji podejmuje ponownie pracę zawodową w Generalnej Dyrekcji Monopoli [14] zarządzając kopalniami soli oraz pracuje nad memoriałem w sprawie powołania po wojnie, w wolnej Polsce, „stanu górniczego”. Po wojnie powraca do pracy zawodowej ale już nie w WUG, lecz w funkcji Dyrektora Państwowej Szkoły Górniczej w Katowicach. Uczenie i szkolenie nowych kadr dla górnictwa stało się nową pasją inżyniera Majewskiego. Działalność dydaktyczną prowadził już przed wybuchem wojny, prowadząc na Akademii Górniczej w latach 1938–39 wykłady z historii górnictwa i hutnictwa. Po wojnie, w latach 1950–51, również na Akademii Górniczej kontynuował wykłady z historii górnictwa i hutnictwa. Czynną pracę zawodową kończy według jednych źródeł w 1951 roku [14], natomiast inne źródła podają, że jeszcze przez cztery lata pracował w Państwowym Instytucie Paliw Naturalnych w Katowicach jako Kierownik Wydziału Historii Górnictwa [10].

Rys. 2. Okładka „Technika” lata 1928–1932

Fig. 2. “Technik” magazine cover between 1928–1932.

Rys. 3. Okładka „Technika” lata 1932–1936

Fig. 3. “Technik” magazine cover between 1932–1936.

4. Działalność popularyzatorska

Historia górnictwa i tradycje górnicze były, oprócz pracy zawodowej, drugą pasją S.W. Majewskiego. Być może w czasie swoich studiów w Leoben i działalności w strukturach Polskiej Czytelni Akademików Górniczych „zaraził” się nią i aż do śmierci w 1955 roku pasję tę kontynuował. Gruntowna znajomość języka niemieckiego oraz studia na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie były dużym ułatwieniem w twórczej kontynuacji zainteresowań humanistycznych i historycznych S.W. Majewskiego. Jego działalność popularyzatorska i badawcza w zakresie historii górnictwa najpełniej przejawiała się na łamach „Technika” w okresie gdy był jego redaktorem. Sam pisał najczęściej kilkuzpaltowe artykuły, łamy kierowanego przez siebie czasopisma udostępniał też innym inżynierom, pasjonatom historii i tradycji. Jako przykład może służyć przegląd artykułów jakie ukazały się na łamach „Technika” w okresie gdy S.W. Majewski pełnił funkcję jego redaktora.

1928

- Derecki S.: *Złoża soli kuchennej i solanki w wojew. Śląskim*. Nr 1, s. 1–7.
- Kossuth S.: *Posąg św. Barbary z litego kruszcu w Tarczówce*. Nr 12, s. 298–300.

- Lewek M.: *Dlaczego św. Barbara jest patronką górników*. Nr 12, s. 297–298.
- Majewski S.: *Pyrlik i żelazko jako znak górniczy*. Nr 3, s. 10–11.
- Majewski S.: *Przyszłość naszego kopalnictwa, a projekty wodociągu dla Zagłębia. Kilka uwag z punktu widzenia geologiczno-górniczego i higienisty*. Nr 8, s. 202–204.
- Majewski S.: *Nowe wydanie Agricoli*. Nr 9, s. 224.
- Majewski S.: *400-lecie ustawy i władz górniczych na Śląsku*. Nr 12, s. 293–297.
- Piestrak F.: *Pierwsze początki i rozwój szkoły górniczej w Tarnowskich Górach*. Nr 4, s. 12–16; nr 5, s. 104–106.
- Piestrak F.: *Solankowy Zakład Kąpielowy w Wieliczce*. Nr 5, s. 107–108.
- Piestrak F.: *Święta Barbara w pieśni*. Nr 12, s. 300.
- Staś K.: *Wspomnienia i refleksje z wędrowki szkolnej po Niemczech i Czechosłowacji odbytej w marcu 1928 roku*. Nr 12, s. 310–313.
- Wójcik: *Wyjątki ze sprawozdania inż. V. Fűrnhranza b. przymusowego zarządcy wojskowego władz okupacyjnych austro-węgierskich o stanie i ruchu na kopalni rudy miedzi „Miedzianka” w latach 1915–1918*. Nr 4, s. 16–18, 20–22.

1929

- Derecki S.: *Sposób powstawania pokładów węgla*. Nr 12, s. 359–361.
- Klemzar T.: *Dotacja kościelna Chorzów-Dąb i rozwój jej górniczych stosunków. Fragment z historii górnictwa śląskiego z okazji 25-lecia kopalnia Eminencja w Katowicach*. Nr 23, s. 700–704; nr 24, s. S. 719–721.
- Majewski S.: *Herby górniczych miast Polski*. Nr 14, s. 332–336.
- Majewski S.: *Glück auf* nr 32, 33, 34, 35, 36 [Recenzja]. Nr 20, s. 625–626.
- Majewski S.: *Zapomniana relacja górnicza Jana Jakuba Ferbera do króla Stanisława Augusta z roku 1781*. Nr 23, s. 685–687; nr 24, s. 717–719.
- Olszewicz W.: *Górnictwo żelazne w Tatrach polskich*. Nr 21, s. 636–637.
- Piestrak F.: *Pięćdziesiąt lat polskiej szkoły górniczej w Tarnowskich Górach*. Nr 5, s. 127–134.
- Pol M.: *Złoże rudy miedzianej w „Miedzianej Górze” w Kieleckiem*. Nr 18, s. 556–558.
- Weber G.: *Plastyczny szklany model polskiego zagłębia węglowego*. Nr 18, s. 552–556.
- Wieluński Z.: *Z dziedziny szkolnictwa górniczego*. Nr 5, s. 121–123; nr 11, s. 330–332; nr 12, s. 365–369; nr 13, s. 398–402; nr 14, s. 325–331.

1930

- Brodnicki A.: *Z dziedziny szkolnictwa górniczego*. Nr 3, s. 83–87.
- Hamerla J.: *Zwalczanie wypadków nieszczęśliwych na kopalniach za pomocą obrazów ostrzegawczych*. Nr 16, s. 473–478; nr 17, s. 500–506.
- Klemzar T.: *Dotacja kościelna Chorzów-Dąb i rozwój jej górniczych stosunków. Fragment z historii górnictwa śląskiego z okazji 25-lecia kopalnia Eminencja w Katowicach*. Nr 1, s. 2–6; nr 2, s. 33–36; nr 3, s. 87–91; nr 4, s. 108–117.
- Klenczar T.: *O konieczności urządzenia stacji sejsmicznych na polskim Zagłębiu Węglowym*. Nr 20, s. 565–570.
- Łakomy L.: *Dawne hutnictwo polskie*. Nr 13, s. 385–387.
- Łakomy L.: *Rola Banku Polskiego w rozwoju hutnictwa w latach 1831–1841*. Nr 18, s. 528–530.
- Majewski S.: *Zapomniana relacja górnicza Jana Jakuba Ferbera do króla Stanisława Augusta z roku 1781*. Nr 1, s. 13–16.

- Majewski S.: *Jerzego Agricoli o starożytnych i nowych kopalniach kruszców ksiąg dwoje*. Nr 22, s. 597–600.
- Piestrak F.: *Święta Barbara patronka górników w starej pieśni polskiej*. Nr 23, s. 613–614.
- Sipko G.: *Wielkie Zagłębie Polski jako wytwórca żelaza*. Nr 6, s. 182–189.
- Sipko G.: *Wielkie zagłębie polskie, jako wytwórca opalu*. Nr 13, s. 373–382.
- Sipko G.: *Wielkie Zagłębie polskie w stosunkach europejskich*. Nr 20, s. 570–572.
- Sipko G.: *Wielkie Zagłębie polskie w stosunkach europejskich*. Nr 22, s. 606–610.
- Wieczorek W.: *Kształcenie techników i nasza średnia szkoła techniczna*. Nr 11, s. 327–332.
- Zaleski S.: *O budowie trzeciej politechniki polskiej w Katowicach*. Nr 11, s. 333–334.

1931

- Kowalski M.: *Komfort atmosferyczny w Małopolskich kopalniach*. Nr 19, s. 331–335; nr 21, s. 369–377.
- Łakomy L.: *Stare pieśni górnicze*. Nr 7, s. 120–121.
- Łakomy L.: *Górnictwo na obszarach w dawnej Polsce*. Nr 14, s. 235–239; nr 16, s. 279–282.
- Łakomy L.: *Święta Barbara i Skarbnik Zabrzeżski w górnośląskich legendach górniczych*. Nr 23, s. 410–415.
- Majewski S.: *Najstarsze bez przerwy działające kopalnie miedzi na świecie*. Nr 2, s. 57.
- Majewski S.: *Jerzego Agricoli o starożytnych i nowych kopalniach kruszców ksiąg dwoje*. Nr 15, s. 254–259.
- Majewski S.: *Rozwój górnictwa Freibergu*. Nr 21, s. 591–593.
- Majewski S.: *Skarbnik w polskich żupach solnych*. Nr 23, s. 417–418.
- Majewski S.: *Stare miasta górnicze Schwatz i Rastenberg w Tyrolu*. Nr 23, s. 620–621.
- Majewski S.: *Freiberg*. Nr 30, s. 591.
- Majewski S.: *Schwatz, Ratenberg*. Nr 30, s. 620.
- Makowski A. S.: *Węgiel brytyjski*. Nr 5, s. 70–75; nr 7, s. 118–119; nr 10, s. 168–170; nr 12, s. 199–204; nr 14, s. 245–248; nr 16, s. 276–279; nr 19, s. 345–346; nr 20, s. 356–357; nr 21, s. 382–384; nr 24, s. 432–437.
- Ochran R.: *Józef Bożek słynny mechanik śląski i wynalazca komunikacji parowej*. Nr 24, s. 428–432.
- Piestrak F.: *Pobożność polskich górników*. Nr 4, s. 65–66.
- Piestrak F.: *Matka Boska w kopalni soli w Marosujvar*. Nr 23, s. 415–416.
- S. B.: *Polski Skarbnik wedle opowiadań niemieckich*. Nr 23, s. 418–419.
- Sipko G.: *Wielkie Zagłębie Polskie w stosunkach historycznych*. Nr 13, s. 220–221.
- Tarabula: *Krótki opis przeróbki rud ołowiu*. Nr 21., s. 381–382.
- Weber G.: *Przyczynek do zagadnienia wstrząsów podziemnych i szkód górniczych*. Nr 20, s. 359–361.

1932

- Czekalski A.: *Przyczynek do wiadomości o dawnym prawie górniczym polskim*. Nr 18, s. 344–346.
- Kwieciński: *Szkolnictwo techniczne*. Nr 12, s. 227–228.
- Łakomy L.: *O potrzebie powstania ośrodka badań naukowych i przemysłowych w Katowicach oraz o mechanizmie odkryć i wynalazków*. Nr 1, s. 8–11.
- Majewski S.: *Stare miasto górnicze Littai nad Sawą*. Nr 1, s. 11–12.

- Majewski S.: *Jerzego Agricoli o starożytnych i nowych kopalniach kruszców ksiąg dwoje*. Nr 8, s. 137–144; nr 9, s. 161–162.

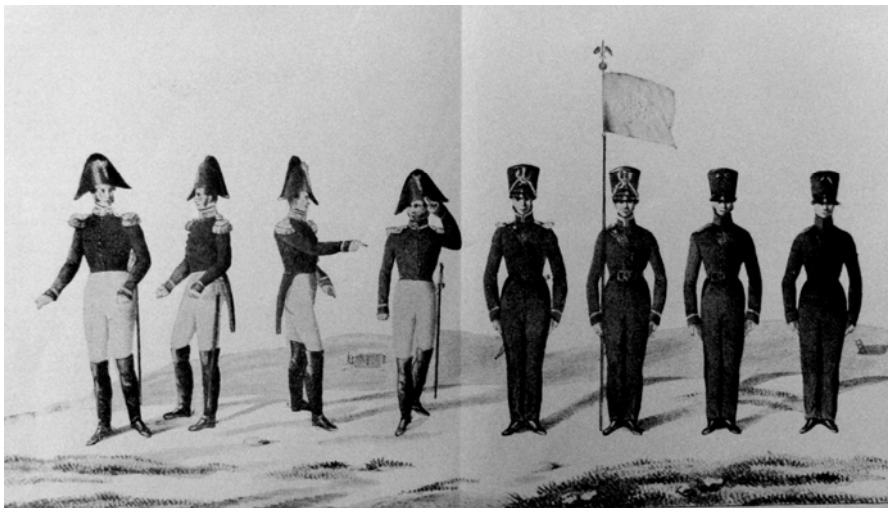
W 1928 rozpoczął tłumaczenie dzieła G. Agricoli z 1546 roku „*De re veteribus et novis metallis*” na podstawie niemieckiego wydania z roku 1928 roku, dokonanego przez Stowarzyszenie Niemieckich Inżynierów. Tekst tłumaczenia ukazywał się w latach 1930–1932 periodycznie w zeszytach „Technika”, natomiast całość została wydana w formie broszurowej nakładem tego wydawnictwa w roku 1931 [7]. Kolejnym dziełem z zakresu historii górnictwa, które S.W. Majewski przybliżył polskiemu czytelnikowi była „Zapomniana relacja górnicza Jana Jakuba Ferbera do króla Stanisława Augusta z roku 1781”, która ukazywała się podobnie jak tłumaczenie G. Agricoli w zeszytach „Technika” w latach 1929–1930. Relacja ta nie doczekała się całościowego wydania w formie broszury. Już po wojnie dokonał jeszcze jednego bardzo ciekawego tłumaczenia, a mianowicie E.L.G. Abta „Memoriału w sprawie kopalnictwa rud srebra i ołowiu na Górnym Śląsku”. Memoriał w tłumaczeniu Majewskiego, ze słowem wstępnym G. Morcinka, ukazał się już po jego śmierci w 1957 roku, staraniem Wydawnictwa „Śląsk”. Z języka niemieckiego Majewski tłumaczył również bardziej interesujące artykuły lub robił ich streszczenia, w celu publikowania w polskich czasopismach górniczych. Dziełem jakby podsumowującym historyczne dociekania Majewskiego była książka pt. „O prastarych kopalniach zwłaszcza złota na obszarze państwa Bolesława Chrobrego” [3] wydana jako odbitka z Kalendarza Górniczo-Hutniczego na rok 1936. Co ciekawe mapka rozmieszczenia kopalń kruszczowych na obszarze państwa Bolesława Chrobrego (rys. 4), zapowiadana w treści książki nigdy się w niej nie znalazła. Mapka to została dołączona dopiero do słowa wstępnego jakie S.W. Majewski napisał do „Podręcznika górnictwa dla dokszałcujących szkół górniczych” autorstwa S. Wieluńskiego, wydanego w 1936 roku. Publikacja ta oraz opublikowany na łamach Kalendarza górniczo-hutniczego na rok 1939 artykuł „Rzut oka na rozwój prawa i administracji górniczej w Polsce do roku 1830” [4] wybitnie świadczą o patriotycznym zaangażowaniu S.W. Majewskiego w obliczu nadciągającej wojny, a także ukazywaniu dziejowej roli narodów słowiańskich w rozwoju techniki górniczej. Podkreślanie w prawie każdym akapicie teutońskiego ucisku i niewoli jakich doznały te narody, wybitnie świadczy o chęci rozbudzenia wśród braci górniczej uczuć patriotycznych, a jednocześnie wskazują skąd wróg przybywa i jakich krzywd naród polski doznał już od przyszłych agresorów w swojej historii.

W „Rzucie oka na rozwój prawa i administracji górniczej w Polsce do roku 1830” znamienne są ilustracje jakie autor zamieścił za „Górnikiem Polskim” z roku 1830, obrazujące Korpusu Królewski Górniczy (rys. 5) oraz Górnicze Strzelce Piesze (rys. 6) [4].

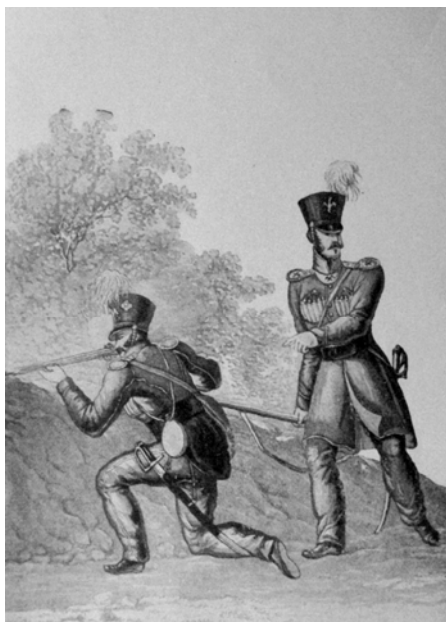
Rys. 4. Mapa kopalń w państwie Bolesława Chrobrego [13]

Fig. 4. Location of mines on a map of King Bolesław Chrobry's country [13]

Rys. 5. Korpus Królewski Górniczy [4]

Fig. 5. Royal Mining Corps [4]

Rys. 6. Strzelcy piesze Górnicze [4].

Fig. 6. Mining infantry soldiers [4].

Artykuł ten, bardziej niż rozwojowi prawa i administracji górniczej, poświęcony jest wojskowej strukturze Korpusu Górniczego i jego odważnej i pełnej bohaterstwa postawie w obronie ojczyzny; w czasie Powstania Listopadowego: „*Tak więc widzimy, że górnicy do wojaczki łatwo przystają. Polscy górnicy ze Złotej Góry w liczbie około tysiąca walczyli pod Lignicą w r. 1241 przeciw Tatarom. W powstaniu listopadowym walczył cały korpus górniczy, a o kompaniach tego korpusu wspominają kilkakrotnie współ-czesne dzienniki krakowskie. W wojnie bolszewickiej widzimy w polskiej armii ochotniczej pokaźną ilość zarówno inżynierów górniczych jak i wychowanków szkół górniczych z Dąbrowy Górniczej i z Wieliczki oraz górników. Powstania śląskie były prowadzone zwycięsko przy bardzo pokaźnym udziale dzielnych górników śląskich.*

Ostatnio liczne uroczystości ofiarowania sprzętu wojskowego naszej armii, zakupywanego z dobrowolnych składek polskich górników i przy tych okazjach, niejednokrotnie ślubowania gotowości zamiany każdego czasu kilofa na karabin, nie są czczym fraze-sem, lecz oświadczeniem o pełnej świadomości treści.

Górnik wie dobrze, że narażenie się żołnierza na śmierć w czasie bitwy, nie różni się niczym od narażania się górnika codziennie w ciągu całego życia w otchłaniach kopalń, z tym tylko, że górnik walczy z wrogiem zaczajonym nieznanym a potężnym i rozporządzającym wszelkimi środkami walki, jakie tylko ma do rozporządzenia natura.

W dniu 2 października 1938 równocześnie z armią polską wkroczyli za Olzę także inżynierowie górnicy i sztygarzy dla objęcia karwińskiej części polskiego zagłębia węglowego.

wego. Tak więc wojsko narodowe i górnicy wzajemnie się wspierają i dobrze rozumieją.

*Stąd tak wielki sentyment, jaki żywią górnicy dla własnej polskiej Armii Narodowej!
Szczęść Boże !” [4].*

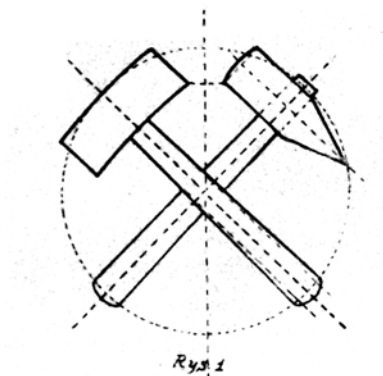
Ostatnim choć wcale nie poślednim dziełem inż. S.W. Majewskiego były opracowanie wyników jego badań nad źródłami i historią munduru górniczego oraz kupli jak najbardziej rozpoznawalnego symbolu górnictwa w artykule pt. „Pyrlik i żelazko jako znak górniczy”, opublikowanym w „Techniku” Nr 3, (s. 10–11) z roku 1928. Autor zamieszcza tam przytoczony poniżej opis tego uświęconego tradycją górniczą znaku.

„... cała żmudna robotę w twardym kamieniu musiał górnik wykonywać od ręki, a to przy pomocy obu przyrządów, wyobrażających nasz znak zawodowy t. j. przy pomocy perlika i żelaza. Perlik był to młotek mniejszy od t.zw. posulta o gładkich, lekko kabłąkowanych powierzchniach, a żelazo było to żelazne ostrze z otworkiem pośrodku do zakładania trzonka. Górnik trzymał w lewej ostre żelazo, a prawą perlikiem pobijał, stąd pochodzi, że złożone na krzyż tak leżą, aby wprzód można ująć perlik prawą ręką, a więc trzonek perlika leży na trzonku żelaza.

Jedynie zatem poprawnie wyglądającym i tradycją uprawnionym symbolem górników Jest wzór tu wyobrażony.

Perlik o bokach równoległych, ale nieco zagiętych w linji łuku koła, którego środek leży na osi trzonka w podwójnej jego długości. Powierzchnie uderzeniowe mają być proste, równoległe do osi, podłożony pod kątem prostym trzonek żelaza, tak samo uformowany, jak u perlika, jednak wystaje on u góry o 1/4 swej grubości poza żelazo, żelazo samo jest tak grube, jak perlik. Grzbiet i dolna płaszczyzna są proste, równoległe do siebie, a prosto padłe do osi trzonka. Ostrze żelaza skierowane ku dołowi tj. na zewnątrz, jest prostym dwustronnym klinem. Płaszczyzna zwrócona ku perlikowi, a więc ta, na którą górnik uderza perlikiem, jest bardzo lekko łukowata. Strona ta licząc od osi trzonka jest taksamo długa, jak połowa perlika. Strona klinowata jest trochę; dłuższa i wynosi trzy grubości trzonka. Zwężanie się w klin zaczyna się tuż za trzonkiem. Taki znak widzimy na starych herbach polskich miast górniczych, jak n. p. Wieliczki, Tarnowskich Gór i niemieckich, jak np. Annabergu w Saksonii. Takie lub bardzo podobne widzimy na starych rysunkach i odznakach i taką właśnie formę mają perliki i żelazka znachodzone w starych kopalniach.

Tymczasem dzieje się prawie zupełna samowola w wyobrażaniu tego czcigodnego znaku. Trzeba coprawda przyznać, że najbardziej zniekształcają ten znak ci, którzy najmniej do niego praw mają, i nie mogą wiedzieć, jak on wygląda, a więc kupcy, fabrykanci mydła i ołówków, fabrykanci papieru, handlarze węgla i t. p. i choć niecieszymy się wcale tem nadużywaniem naszego znaku, to jednak odpowiedzieć im możemy po-błażliwym uśmiechem...”. W artykule zamieszczony został również dokładny rysunek opisywanego znaku górniczego (rys. 7) oraz dodaje, że w Ministerstwie Przemysłu i Handlu trwają prace nad zatwierdzeniem tego projektu, jak również nad polskim krojem munduru górniczego.

Rys. 7. Znak górniczy wg rys. S.W. Majewskiego
 Fig. 7. Mining symbol by S.W. Majewskiego drawing

5. Podsumowanie

Zawrzeć w stosunkowo krótkim artykule całość dorobku pracowitego życia jest bardzo trudno. Różnorakie zainteresowania – miernictwo górnicze, odbudowa pokładów, prawo górnicze, historia i tradycje górnicze – sprawiają, że spuścizna naukowa tego wielce zasłużonego dla polskiego górnictwa inżyniera jest trudna do ujęcia w krótkim syntetycznym opracowaniu. Czytając, niektóre fragmenty jego artykułów czy opracowań, można mieć mieszane uczucia, ale należy pamiętać w jakim okresie one powstały. S.W. Majewski był typowym przedstawicielem polskiej inteligencji z dawnej Galicji. Wychowany w duchu polskości, z chwilą gdy zajaśniała gwiazda niepodległości rzucił się w bój za Wolną Polskę, a gdy wolność nastąpiła oddał swoje wszystkie siły na rzecz pracy dla ukochanej Ojczyzny, której aż do końca był wierny i oddany. Robił to co umiał najlepiej, pracował na rzecz rozwoju i postępu górnictwa i wychowywał młodzież w takim samym duchu w jakim sam został wychowany. Ogromny dorobek S.W. Majewskiego znajduje się obecnie w Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, na półkach którego zgromadzono 4,8 mb akt i dokumentów. Akta te obejmują wg spisu archiwum zestawione poniżej pozycje:

Artykuły przyczynkarskie o charakterze popularnonaukowym z zakresu solnictwa i górnictwa węglowego, historii górnictwa, emblematów i strojów górniczych, bibliografii i bibliotek górniczych, szkolnictwa górniczego i in., m.in.: „Rentowność przedsiębiorstwa »Kali«”, „Sole potasowe w stosunku do ustawy górniczej w Austrii”, „Sól polska w początkach panowania austriackiego w Galicji”, „Głód solny w Polsce”, „Początki i rozwój Towarzystwa »Kali«, później TESP-u”, „Podręcznik solnictwa” (drukowany) i kilka wariantów referatu na ten temat, „Dzieje górnictwa solnego” – przygotowane na I Kongres Nauki Polskiej. Obszerna niedrukowana praca „Historia górnictwa” i wiele przyczynków, m.in.: „Śląski Fundusz Wolnych Kuksów”, „Źródło-

we dane o rozwoju polskiego górnictwa w epoce Odrodzenia”, „Zapomniana relacja Jana Jakuba Ferbera do króla Stanisława Augusta z roku 1781”, „Stanisław Staszic jako górnik i hutnik”, odczyt pt. „Efraima Ludwika Gotfryda Abta »Monografia górnictwa tarnogórskiego«” z 1791 roku oraz kilka artykułów na temat strojów i emblematów górniczych: „Stroje górnicze dla Akademii Górniczej”, odczyt „Kilka słów do bibliografii górnictwa do roku 1850”, artykuł „O starych bibliotekach śląskich” oraz referat „Historia piśmiennictwa górniczego” (wspólnie z inżynierem Stanisławem Gismanem) na I Kongres Nauki Polskiej. Szkolnictwa górniczego i jego historii dotyczy „Rys historyczny szkolnictwa górniczego w Polsce” oraz notatka dla komisji wyłonionej w celu utworzenia Politechniki Śląskiej w Katowicach. Kilka artykułów z zakresu bezpieczeństwa pracy górników, nadto „Organizacja górnictwa w Polsce. Tezy do organizacji górnictwa po upadku hitlerizmu”. Teksty wiele przemówień i wykładów Stanisława Majewskiego, m.in.: „Skrót wykładów historii górnictwa odczytanych w zimowym półroczu 1938/1939 roku w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie”. Materiały opisowe i rysunki dwóch patentów „Ellipsen und Kurven Zirkel” oraz pieca do topienia soli. Kilka przekładów z jęz. niemieckiego na temat przepisów bezpieczeństwa pracy oraz dawnych prac o górnictwie: Georgiusa Agricoli (XVI wiek) i Efraima Ludwika Gotfryda Abta (XVIII wiek). Materiały warsztatowe: notatki, mapy i plany, wycinki, egzemplarze gazet i czasopism fachowych itp. zebrane do poszczególnych zagadnień, np. do historii górnictwa. Dwa rozporządzenia austriackie dotyczące soli z lat 1819–1820, niektóre tabele i zestawienia statystyczne, ekspertyza profesora Rudolfa Zuberera z 1910 roku, bibliografia solna, zestawienie wszystkich czynnych w Polsce zakładów górniczych, a także 17 brulionów zawierających ułożone alfabetycznie wg nazw miejscowości dane do „Encyklopedii kopalń”. Kilka ekspertyz, papiery dotyczące uczestnictwa w I Kongresie Nauki Polskiej oraz współpracy z towarzystwami i instytucjami naukowymi (Śląsko-Dąbrowskie Towarzystwo Naukowe, Polskie Towarzystwo Historyczne, Polska Akademia Nauk) oraz organizacjami zawodowymi (Naczelna Organizacja Techniczna) i innymi, a także korespondencja z wydawnictwami. Wśród materiałów działalności dydaktycznej z okresu pracy Stanisława Majewskiego jako dyrektora Państwowej Szkoły Górniczej w Katowicach znajduje się spis absolwentów polskich szkół górniczych z lat 1922–1948. Materiały do sytuacji finansowej i gospodarczej uzdrowiska Ciechocinek (m.in. protokoły posiedzeń w Ministerstwie Zdrowia Publicznego) z lat 1919–1920, to jest z okresu, gdy Stanisław Majewski stał na czele działu Państwowych Żup Solnych w Ministerstwie Przemysłu i Handlu. Zbiór odpowiedzi polskich placówek zagranicznych na ankietę rozesłaną przez Wyższy Urząd Górniczy w sprawie kopalnictwa europejskiego w latach 1934–1936. Materiały bibliograficzne oraz pewna ilość korespondencji, m.in. listy Wilhelma Bruchnalskiego, Stanisława Knothe, Józefa Kostrzewskiego, Feliksa Kucharzewskiego, Zygmunta Malawskiego, Kazimierza Maślankiewicza, Stefana Puszczewskiego, Justyna Sokulskiego. Wśród materiałów obcych litografowany skrypt górnictwa z 1879 roku.

Ta bogata spuścizna ze wszech miar zasługuje na kompleksowe opracowanie, a jej autor na powrót z mroków zapomnienia.

Literatura

- [1] JAROS J., *Dzieje polskiej kadry technicznej w górnictwie 1136–1976*. Śląski Instytut Naukowy, Warszawa-Kraków. 1978.
- [2] JAHODA K., *Czytelnia polska akademików górniczych w Leoben 1878–1930*. Przegląd Górniczy 4. 1977.
- [3] MAJEWSKI S.W., *O prastarych kopalniach zwłaszcza złota na obszarze państwa Bolesława Chrobrego*. Odbitka z Kalendarza Górniczo-Hutniczego na rok 1936.
- [4] MAJEWSKI S.W., *Rzut oka na rozwój prawa i administracji górniczej w Polsce do roku 1830*. Odbitka z Kalendarza Górniczo-hutniczego na rok 1939.
- [5] MAJEWSKI S.W., *Prawo Górnicze. Tom II. Rozporządzenia wykonawcze, terminy i stare ustawy zachowujące czasowo moc obowiązującą*. Katowice. 1934.
- [6] MAJEWSKI S.W., *Zapomniana relacja Jana Jakuba Ferbura do króla Stanisława Augusta z roku 1781*. Technik 1929 nr 23 i 24, nr 1. 1930.
- [7] MAJEWSKI S.W., *Jerzego Agricoli o starożytnych i nowych kopalniach ksiąg dwoje*. Wyd. „Technik”, Katowice 1931.
- [8] MAJEWSKI S.W., *Historia górnictwa*. Skróty wykładów z zakresu górnictwa I, wygłoszonych na Akademii Górniczej, Kraków 1939.
- [9] MAJEWSKI S.W., *Obudowa górnicza żelazna i stalowa*. Odbitka z Kalendarza Górniczo-hutniczego na rok 1935.
- [10] ORŁOWSKI B., *Słownik polskich pionierów technik*. Wyd. Śląsk, Katowice. 1986.
- [11] *Salamandra – pamięci Kolegów Górników*. Przegląd Górniczy 11–12. 1986.
- [12] SĄCZYK K., *Ochrona zdrowia górnika. Zagadnienia higieny i bezpieczeństwa pracy w górnictwie Śląskim*. Warszawa. 1939.
- [13] WIELUŃSKI S., *Podręcznik górnictwa dla doksztalujących szkół górniczych*. Górnośląski Związek Przemysłowców Górniczo-hutniczych Z.Z. w Katowicach. Katowice. 1932.
- [14] WÓJCIK J.A., *Czasopismo „Technik” i jego twórca Stanisław Majewski*. Kwartalnik Historii Nauki i Technik, nr 1/2008, Warszawa. 2008.
- [15] *Zjazd koleżeński członków Czytelni Polskiej akademików górniczych w Leoben. Zebranie górniczo-hutnicze*. Kraków 6–8 październik 1900.

STANISŁAW MAJEWSKI – MINING ENGINEER, MINING HISTORIAN

This article presents the character of mining engineer Stanisław Majewski. He was well-deserved not only to Polish mining industry but also to mining legislation. Significant part of his scientific output was focused on mining history and tradition. Majewski was not only a researcher but a history enthusiast. For all his life he tried to promote the merits of Slavs and later Poles to the development of mines and entire mining industry. As a editor of “Technik”- a monthly magazine that contributed to the improvement in Polish industry - he published his articles on mining history in nearly every issue of the magazine. In his works Majewski emphasized Slavic roots of mining in Poland and in Łużyce region. During the interwar period he gave lectures on History of Mining to students of the University of Mining and Metallurgy in Cracow. Majewski tried to inculcate both love and respect to the long history of mining into his students. After World War II he found State’s Mining School in Katowice and worked there as a director till 1948. At the same time Majewski worked as a trustee deputy of state’s mining fields. In 1954 Majewski started work at the Main Institute of Natural Fuels. He died a year later in Katowice.